

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2021

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2021 (RP 146/2020 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 12.11.2020.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Merja Leinonen, finansministeriet
- överdirektör Atte Jääskeläinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Mika Tammilehto, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Elina Rydman, inrikesministeriet
- undervisningsråd, enhetschef Marjo Rissanen, Utbildningsstyrelsen
- direktör Paula Tuovinen, Centret för konstfrämjande
- generalsekreterare Minttu Korsberg, Statens idrottsråd
- överläkare Marke Hietanen-Peltola, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- överläkare i barnpsykiatri, biträdande enhetsdirektör Mirjami Mäntymaa, Syd-Österbottens sjukvårdsdistrikt
- specialsakkunnig Mari Ahonen-Walker, Finlands Kommunförbund
- utvecklingschef Jarkko Lahtinen, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Johanna Selkee, Finlands Kommunförbund
- sakkunnig Mari Sjöström, Finlands Kommunförbund
- specialistpsykolog i neuropsykolog, PsL Johanna Nukari, Stiftelsen för Rehabilitering, Centret för stöd för inlärning
- vice verkställande direktör Velipekka Nummikoski, Veikkaus Ab
- expert Saku Lehtinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry
- expert Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry
- ordförande Hanna Gråsten-Salonen, Skolkuratorer rf
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

- specialsakkunnig Sari Jokinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- specialsakkunnig Pauliina Viitamies, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- överläkare Hannele Kallio, Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys Skooppi ry
- verkställande direktör Mikko Salonen, Finlands Olympiska Kommitté rf
- ordförande Annarilla Ahtola, Finlands Psykologförbund rf
- styrelseledamot Veli-Matti Hakanen, Finlands rektorer rf
- ordförande Tiina Mäenpää, Finlands Hälsovårdarförbund FHVF rf
- direktör Kati Kuusisto, Tapatumateollisuus ry
- expert på småbarnspedagogik Jaana Lahdenperä-Laine, Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF
- ordförande Rosa Meriläinen, nätverket av Veikkaus förmånstagare.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- arbets- och näringsministeriet
- Statistikcentralen
- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Pedagogiska forskningsinstitutet
- Finlands Akademi
- Statens idrottsråd
- Statens ungdomsråd
- Ammatillisen koulutuksen tutkimusseura OTTU ry
- Erilaisten Oppijoiden Liitto ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Forum Artis ry
- Skolbio
- Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- Mannerheims Barnskyddsförbund
- Centralförbundet för Mental Hälsa rf
- Bildningsarbetsgivarna rf
- SOSTE Finlands social och hälsa rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Suomen Luokanopettajat ry
- Psykisk Hälsa Finland rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Slutsumman under undervisnings- och kulturministeriet huvudtitel i statsbudgeten för 2021 är 7,012 miljarder euro, vilket innebär en ökning med något över 136 miljoner euro jämfört med budgeten för 2020. Tilläggen beror på satsningar på fostran, undervisning och utbildning i enlighet med regeringsprogrammet, lindring av effekterna av coronaepidemin samt genomförande av indexhöjningar till fullt belopp.

År 2021 fortsätter de kvalitets- och jämställdhetsprojekt inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen som genomförs som framtidsprojekt i regeringsprogrammet samt kompenseras för att avkastningen av penningsspelverksamheten sjunker.

Genom budgetpropositionen skapas förutsättningar för att höja kunskapsnivån och sysselsättningen genom att utvidga läroplikten, anvisa finansiering för kontinuerligt lärande och sänka avgifterna för småbarnspedagogik. Genom åtgärderna genomförs de centrala målen i regeringsprogrammet: att höja utbildnings- och kompetensnivån, minska skillnaderna i inläring och öka jämlikheten i utbildningen.

De tilläggsatsningar som ingår i budgetförslaget är enligt utskottets bedömning mycket behövliga. Utskottet betonar allmänt behovet av att övergå från i och för sig välkommen tidsbunden projektfinsiering till en permanent höjning av nivån på basfinansieringen, vilket kan bidra till en mer långsiktig utveckling av hela branschen. Utvecklingen av utbildningen ska alltid i samband med omfattande reformer vara förenad med utvecklingsprojekt som stöder forskning, utvärdering, uppföljning och reform. Med hjälp av aktuell information stöds genomförandet av reformåtgärderna och produceras information om förverkligandet av målen för reformerna och om deras konsekvenser ur olika aktörers synvinkel.

De viktigaste anslagsökningarna år 2021

År 2021 reserveras 22 miljoner euro för utvidgning av läroplikten och fram till 2024 stiger tilläggsfinansieringen till 129 miljoner euro.

Till förmånstagarna av avkastningen av penningsspel anvisas 2021 en finansieringsnivå som motsvarar intäktsföringsnivån 2019. Undervisnings- och kulturministeriets andel av kompensationen för sänkningen av avkastningen av penningsspel är 141,5 miljoner euro.

För genomförande av skolornas hobbyverksamhet föreslås ett tillägg på 14,5 miljoner euro från och med 2021.

År 2021 anvisas 10 miljoner euro för elev- och studerandevårdstjänster inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet.

För byggande och genomförande av en modell för stöd som lämpar sig för småbarnspedagogik reserveras 15 miljoner euro.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Som en del av sysselsättningsåtgärderna riktas 70 miljoner euro till sänkningen av avgifterna för småbarnspedagogik.

För gymnasieutbildning föreslås 3,25 miljoner euro för fortsatt verkställighet av gymnasielagen och gymnasireformen.

För yrkesutbildning föreslås 27 miljoner euro för att öka utbildningen av närvårdare som ett led i förberedelserna inför ändringen av dimensioneringen av vårdare.

Genomförandet av reformen av yrkesutbildningen fortsätter och åren 2020—2022 genomförs ett utvecklingsprogram för kvalitet och jämställdhet i yrkesutbildningen.

Anslaget för högskoleundervisning och vetenskap ökar med 78 miljoner euro jämfört med 2020. Högskolornas indexhöjningar utgör cirka 50 miljoner euro av ökningen.

För digitalisering av material anvisas Riksarkivet 1,5 miljoner euro. Nivåhöjningen av Riksarkivets omkostnader fortsätter. Höjningen var 1,5 miljoner euro 2020, 1,4 miljoner euro 2021 och 1 miljon euro från 2022 framåt.

Depåbiblioteket tilldelas en nivåhöjning på 118 000 euro.

Anslagen för studiestödet ökar med cirka 26 miljoner euro jämfört med 2020.

Finansieringen av det fria fältet för utövande konst ökar med 4,5 miljoner euro jämfört med 2018. År 2022 utvidgas reformen av finansieringssystemet till att gälla även statsandelarna för utövande konst.

År 2021 ökar de anslag som reserverats för statsandelar och statsunderstöd för museer, teatrar och orkestrar med 3,7 miljoner euro.

Kulturturismen stärks med 3 miljoner euro och stödet till barnkulturen utökas med 3 miljoner euro 2021.

Den grundläggande renoveringen av Nationalteatern finansieras med 50 miljoner euro åren 2020—2022 och för kostnaderna för utställningen och inredningen i anslutning till ombyggnaden och utvidgningen av Samemuseet Siida anvisas 1,385 miljoner euro 2021.

För omkostnaderna för ämbetsverken inom konst- och kulturbranschen föreslås för nästa år sammanlagt 41,5 miljoner euro, vilket motsvarar nivån år 2020.

Anslaget för kompensationen för privatkopiering förblir 11 miljoner euro 2021.

För åtgärder enligt riktlinjerna i den idrottspolitiska redogörelsen föreslås ett separat anslag på 6,2 miljoner euro i budgeten för 2021.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

År 2021 anvisas 16,3 miljoner euro för verkstadsverksamhet för unga och 12,3 miljoner euro för uppsökande ungdomsarbete.

I den kompletterande budgetpropositionen för 2021 är avsikten dessutom att rikta finansiering till framtidsinvesteringar inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

Utskottet behandlar separat regeringens propositioner med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (RP 149/2020 rd), till läropliktslag och till lagar som har samband med den (173/2020 rd) och till lag om ändring av 5 § i lagen om klientavgifter inom småbarnspedagogiken (RP 198/2020 rd). Utskottet utarbetar separata betänkanden om dem.

Med tanke på detta utlåtande har utskottet hört sakkunniga om inläringen av grundläggande färdigheter, det tidiga stödets funktion, kultursektorns nuläge och betydelsen av avkastningen av penningspelsverksamheten för förvaltningsområdet under de kommande åren.

Utvecklingsprogrammen Utbildning för alla och Rätt att kunna

Genom utvecklingsprogrammet Utbildning för alla främjas inläring, jämställdhet och välfärd samt stärks kvaliteten på småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Målet är att minska och förebygga skillnader i inläringen samt att stärka stödet för inläringen. Programmet stöder bland annat utvecklingen av styrsystem och kompetens inom småbarnspedagogiken och skolorna genom att stärka chefernas kompetens i synnerhet när det gäller utbildningsmässig jämställdhet, inkludering, ojämlikhetsutveckling och utveckling av multiprofessionellt samarbete.

Under tre års tid har 180 miljoner euro reserverats för utveckling av kvaliteten och jämställdheten inom den grundläggande utbildningen och 125 miljoner euro för utveckling av kvaliteten och jämställdheten inom småbarnspedagogiken.

Som en del av utvecklingsprogrammet Utbildning för alla har det inrättats vissa betydande arbetsgrupper: den arbetsgrupp som bereder åtgärder för främjande av utbildningsmässig jämställdhet och positiv särbehandling inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen har till uppgift att lägga fram behövliga lagstiftningsförslag för att jämlikhetspengarna och positiv särbehandling ska bli en permanent del av finansieringssystemet för småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Jämställdhetsarbetsgruppen bereder också ett förslag till åtgärder mot ojämlikhet före sommaren 2021.

Arbetsgruppen som bereder åtgärder för att främja stödet för lärande, stödet till och inkluderingen av barn inom småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen har till uppgift att lägga fram lagstiftningsförslag för att stärka principen om närskola och närdaghem samt för att öka kompetensen i anslutning till stödet till personalen inom småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Som en del av utvecklingsprogrammet Utbildning för alla inleds nationella utredningar om läget och effekterna av den förberedande undervisningen före den grundläggande utbildningen samt en utredning om läget och effekterna av undervisningen i elevens eget modersmål. Utifrån resulta-

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

ten av utredningarna utarbetas förslag till åtgärder för att utveckla den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet.

Undervisnings- och kulturministeriet offentliggjorde i juni ett utvecklingsprogram för studiehandledningen för att stärka studie- och elevhandledningen inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet.

Reformen av bedömningsgrunderna för den grundläggande utbildningen är en del av det kvalitetsprogram och jämställdhetsprogram för den grundläggande utbildningen som inletts i samband med genomförandet av regeringsprogrammet i syfte att förbättra inlärningsresultaten och minska ojämlikheten. Utbildningsstyrelsen utarbetar närmare kriterier för slututvärderingen av grunderna för läroplanen. Kriterierna träder i kraft vid ingången av 2021 och tas i bruk den 1 augusti 2021.

Inom yrkesutbildningen är målet med programmet Rätt att kunna att säkerställa kvaliteten på yrkesutbildningen och att stödja en kontinuerlig förbättring av verksamheten i enlighet med effektmålen och riktlinjerna i kvalitetsstrategin för yrkesutbildning. Dessutom syftar programmet till att minska och förebygga skillnader i inlärning och inlärningsresultat på grund av kön, socioekonomisk bakgrund, bostadsort eller stödbehov och på så sätt främja jämställdhet och likabehandling inom yrkesutbildningen.

Utvecklingsprogrammet stöder också beredningen av regeringens centrala åtgärder, såsom en utvidgning av läroplikten, en reform av det kontinuerliga lärandet samt utvecklingsåtgärder som stöder integrationen. Genom utvecklingsprogrammet fortsätter och effektiviseras stödet för genomförandet av reformen av yrkesutbildningen. Avsikten är att sammanlagt 150 miljoner euro anvisas för att anställa lärare och handledare inom yrkesutbildningen för åren 2021—2022.

Dessutom genomförs utvecklingsprogrammet för läroplanen i tätt samband med beredningen av en utvidgning av läroplikten, programmet Utbildning för alla och programmet Rätt att kunna samt det kvalitetsprogram för gymnasieutbildningen som är under beredning.

Inlärning av grundläggande färdigheter och ett fungerande tidigt stöd

Grundläggande färdigheter

Kulturutskottet betonar att läskunnighet är en nyckelkompetens både i studier och i arbetslivet. Det är en nyckelförmåga för att gestalta världen och vara delaktig i den. Läskunnighet och läsande har också ett starkt samband med inlärning och kompetens i andra ämnen, såsom matematik och naturvetenskaper. Den har också samband med bland annat kreativitet, empati och individuellt välbefinnande.

Enligt undersökningar är de grundläggande utgångspunkterna för inlärning av grundläggande färdigheter fortfarande intakta i vårt land och Finland placerar sig fortfarande i täten internationellt i fråga om läskunnighet. Nästan tre av fyra barn (71 %) hade åtminstone skäliga grundläggande kunskaper i läsning, räkning och siffror när de började i grundskolan. Det är också positivt att

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

skillnaderna mellan skolorna är små i Finland, även om variationen i elevernas inlärningsresultat visar en tydlig ökande trend.

Det finns dock problem i synnerhet när det gäller elever som klarar sig dåligt. Enligt Pisaundersökningen 2018 har andelen utmärkta läsare förblivit oförändrad, men andelen svaga läsare (13,5 %) har ökat med över 5 procent jämfört med motsvarande undersökning för nio år sedan. I undersökningen ICILS, där man studerade multimodala färdigheter som utnyttjar informationsteknologi hos elever i årskurs 8 och i synnerhet läs- och produktionsfärdigheter för att producera ny kunskap, var andelen svaga elever ännu klart högre, cirka en tredjedel av våra elever.

Kulturrutskottet betonar betydelsen av att läs- och skrivkunnigheten stöds redan inom småbarnspedagogiken, eftersom undersökningen visar att läsning och skrivning före skolåldern (t.ex. att läsa för barn, spela bokspel osv.) förklarar en betydande del av läskunnigheten ända upp till årskurs fyra. Medborgare med svaga läskunskaper riskerar att marginaliseras både i studier, i arbetslivet och i samhället i allmänhet, eftersom läs- och skrivkunnighet är en förutsättning för nästan allt deltagande i vårt samhälle.

Enligt Pisaundersökningar har de finländska ungdomarnas kunskaper i matematik försämrats betydligt jämfört med rekordnoteringarna i början av 2000-talet. Andelen elever som är svaga i matematik har ökat till nästan det dubbla från 2003 (8,8 %) till 2018 (15 %). På motsvarande sätt har andelen personer med god matematik halverats från 2003 (23,4 %) till 2018 (11,1 %).

Kulturrutskottet betonar att det är viktigt att satsa på att utveckla inläringen av grundläggande färdigheter under hela studievägen ända från småbarnspedagogiken, eftersom proaktiva åtgärder förebygger behovet av korrigerande åtgärder efter den grundläggande utbildningen och underlättar övergången till andra stadiet. Utskottet betonar också de pågående utvecklingsåtgärderna för slutbedömningen, genom vilka man strävar efter att grundkompetensen hos dem som slutfört grundskolan bättre ska räcka till för studierna på andra stadiet.

I den nya läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) har multimodala färdigheter lyfts fram som en helhet som genomsyrar alla läroämnen. Multimodala färdigheter innefattar olika läs- och skrivfärdigheter, såsom grundläggande läskunnighet, numerisk läskunnighet, bildläsförmåga och medieläskunnighet. Utvecklingen av multimodala färdigheter skapar grunden för annat lärande och andra studier. Utvecklingen av multimodala färdigheter börjar redan i tidig barndom och fortsätter under hela livet.

Utskottet konstaterar att undervisningen i multimodala färdigheter hittills framför allt har ingått i läroämnet modersmål och litteratur. Enligt ett sakkunnigyttrande genomförs undervisningen i multimodala färdigheter inte på det sätt som läroplanen eftersträvar. I fortsättningen behöver också lärare i andra läroämnen motiveras och engageras i att föra in multimodala färdigheter i undervisningen.

Främjandet av multimodala färdigheter är också förknippat med skolornas stora behov av att få tillgång till lovligt audiovisuellt material. Utbildningsstyrelsen betalar 2021 för skolornas räkning från moment 29.01.02 (Utbildningsstyrelsens omkostnader) högst 14 676 700 euro för betalning av kopieringsersättningar och andra ersättningar för nyttjanderätt enligt upphovsrättsla-

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

gen samt för informations- och utredningsverksamhet som gäller kopiering, lagring och nyttjanderätt. I dessa tillstånd ingår inte alls film och anskaffningen av behövliga visningsrätter kräver enligt utlåtandet en höjning av anslaget med 3,5 miljoner euro. Kulturutskottet föreslår för finansutskottet att ett tillräckligt anslag reserveras för detta ändamål så att det också omfattar förvärv av rättigheter att visa filmer.

Läs- och skrivkunnigheten hos barn och unga har under de senaste åren främjats med hjälp av Läsrörelsen som fungerar i anslutning till Utbildningsstyrelsen. År 2020 främjar Läsrörelsen också läskunnigheten hos vuxna som en del av det kontinuerliga lärandet. Ett verktyg som stöder det lokala läskunnighetsarbetet vid Niilo Mäki-institutet har utvecklats för att stödja verksamheten vid pilotskolorna inom den grundläggande utbildningen. Den nuvarande finansieringen har inte haft möjlighet att genomföra pilotförsöket Läsrörelsen i skolan till exempel i svenskspråkiga skolor.

Utskottet anser att främjande av läs- och skrivförmågan är mycket viktigt. Riksdagen har utökat budgeten för 2020 med 1,5 miljoner euro för att förbättra läs- och skrivkunskaperna. I det aktuella budgetförslaget har endast en miljon euro reserverats. Kulturutskottet föreslår att 500 000 euro ska läggas till för att slutföra läskunnighetsstrategin och genomföra ett program för läsfärdighet på permanent basis. Utskottet anser det viktigt att Läsrörelsens verksamhet upprätthålls och stärks så att pilotskolornas verksamhet kan spridas till hela landet och även till svensk- och samiskspråkiga skolor.

Det finns skillnader mellan kommunerna när det gäller utbudet och ibrukttagandet av e-material och e-tjänster, vilket innebär att medborgarna inte är i jämlik ställning. Digitaliseringen möjliggör en enhetligare plattform för utbud och tillgång till tjänster oberoende av boningsort. eBiblioteket utvecklar den regionala tillgången till och jämlikheten mellan digitala medier i samarbete med kommunfältet och förläggarna. Enligt ett inkommet yttrande behöver biblioteket utöver kommunernas självfinansiering ett permanent och separat finansieringsinstrument för utveckling och underhåll. Kulturutskottet föreslår att det till de allmänna bibliotekens verksamhetsbidrag fogas 2 miljoner euro för utveckling och upprätthållande av ett gemensamt eBibliotek för de allmänna biblioteken.

Konsekvenser av kön och socioekonomisk bakgrund

I Pisa-undersökningen 2018 var skillnaden i läskunnighet cirka 50 Pisa-poäng till flickornas fördel. Detta motsvarar kalkylmässigt drygt ett års lärokurs inom den grundläggande utbildningen. Även om både flickors och pojkars resultat har sjunkit, har denna skillnad förblivit densamma. Av pojkarna är cirka 20 procent svaga läsare, men av flickorna endast 7 procent. Nästan 20 procent av flickorna är goda eller utmärkta läsare, medan under 10 procent av pojkarna uppnår samma resultat.

När det gäller matematik landade pojkarnas totala resultat i Pisa 2018 något mer än flickornas på svagare prestationsnivåer. Motsvarande skillnad mellan könen syntes redan i utvärderingen 2015. Också enligt TIMMS-undersökningen, som analyserade elever i årskurs fyra, har flickorna bibehållit sin nivå inom matematik, medan pojkarnas kompetens har försämrats. Granskningen av statistiken över specialundervisningen stärker bilden av att andelen svaga elever och kompetens-

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

skillnaderna mellan flickor och pojkar ökar, vilket framgår av bedömningen av inlärningsresultaten.

Enligt undersökningar har nivån på läskunnigheten sjunkit mest bland barn i familjer som hör till den svagaste socioekonomiska kvartilen. Den viktigaste orsaken till denna skillnad bedöms vara att unga i familjer med en högre socioekonomisk ställning uppmuntras att studera och sträva efter högre utbildning, och att man visar uppskattning för läsandet. Effekten av hemmets bakgrund syns också i TIMMS-studien när det gäller matematik och naturvetenskap. De socioekonomiska skillnaderna förklarar enligt undersökningarna också de regionala skillnader som förekommer i vårt land och som enligt undersökningarna i sig är små.

På motsvarande sätt har skolframgång och inlärningsresultat för elever med invandrarbakgrund samband med elevens kulturella bakgrund och det språk som talas hemma, men också med bland annat socioekonomisk bakgrund och brist på stöd.

Kulturutskottet konstaterar att andelen elever som får stöd inom den grundläggande utbildningen har ökat under de senaste åren och att andelen pojkar som omfattas av stödet för lärande och skolgång är klart större än andelen flickor. Utbudet av stöd är också tydligt inriktat på de sista årskurserna inom den grundläggande utbildningen. Utskottet bedömer att det med tanke på tryggheten av de grundläggande färdigheterna och beredskapen för fortsatta studier är ytterst oroväckande att en del av dem som avslutar den grundläggande utbildningen ännu behöver stöd för sitt lärande och sin skolgång. Med tanke på minskningen av kunskapsskillnaderna måste man i ett tidigare skede satsa på dem som har det sämst ställt och dem som behöver mest stöd i sitt lärande. I fråga om pojkarnas försämrade kompetensnivå måste särskild uppmärksamhet fästas vid den allmänna planeringen av undervisningen, och det bör också övervägas stödåtgärder och särskilda undervisningsarrangemang som särskilt lämpar sig för pojkarna, med beaktande av jämställdheten.

Slopandet av begränsningen av den subjektiva rätten till småbarnspedagogik från och med den 1 augusti 2020 och minskningen av personaldimensioneringen i daghemmen till 1:7 för barn som fyllt tre år har för sin del främjat barnets rätt till full småbarnspedagogik och säkerställt att familjens socioekonomiska ställning eller bostadsort inte inverkar på omfattningen av barnets rätt till småbarnspedagogik.

Hur tidigt stöd fungerar

Enligt de experter som utskottet har hört är inläringssvårigheterna, om de fortgår till vuxen ålder, kopplade till lägre utbildningsnivå och arbetslöshet samt psykiska symptom såsom depression, ångest och svag självkänsla. Inläringssvårigheterna har också samband med erfarenheter av mobbning i skolan och upplevd ensamhet, vilka för sin del utgör riskfaktorer för den psykiska välfärden. Många lindriga inläringssvårigheter underlättas om barnen under de första åren får stöd redan inom småbarnspedagogiken och skolan.

Kulturutskottet betonar att man med tillräckligt tidigt stöd även med rätt små åtgärder kan förebygga kumulering av parallella konsekvenser av inläringssvårigheter och säkerställa en gynnsam studieväg och sysselsättningsmöjligheter för alla trots inläringssvårigheter. Därför är det

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

särskilt viktigt att utveckla och fördela resurser för att ge tidigt stöd inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen.

Kulturutskottet betonar vikten av det arbete som utförs av arbetsgruppen för utveckling av det omfattande stödet och inkluderingen, som inledde sin verksamhet 2020, för att säkerställa att barn och unga får jämlikt och tillräckligt tidigt stöd i hela landet. Enligt inkommen utredning har det reserverats permanent finansiering på 15 miljoner euro för utveckling och genomförande av stödfunktionerna från och med 2021.

Kulturutskottet anser att det är ytterst viktigt att det i lagstiftningen tas in enhetliga former av stöd för lärande och utveckling från småbarnspedagogiken till mellanstadiet. Definitionerna av stöd för småbarnspedagogik ska i mån av möjlighet förenhetligas med definitionerna av stöd för förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Budskapet från de sakkunniga som utskottet hört är att det för närvarande finns brister i ordnandet av stödet inom småbarnspedagogiken och på alla utbildningsnivåer.

Enligt en utredning från 2017 om stödet för barnets utveckling och lärande inom småbarnspedagogiken varierar kommunernas praxis i fråga om genomförandet av stödet för barnets utveckling och lärande. Barnen får det stöd de behöver klart oftare i förskoleundervisningen än i småbarnspedagogiken.

I kommunerna väntar man på riksomfattande riktlinjer för genomförandet av stödet för barnets lärande och utveckling. Enligt undersökningen var de tre viktigaste orsakerna till att stödåtgärderna för barn inte har kunnat ordnas för alla som behöver dem resursbrist, personalomsättning och brister i verksamhetspraxis inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Den största bristen i funktionen hos stödet på tre nivåer inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är enligt ett sakkunnigt yttrande att gränsen mellan intensifierat och särskilt stöd är oklar och att det inte finns någon stödnivå som garanterar konkreta stödåtgärder. Det finns stor variation i tolkningen av elevens rätt till det direkta stöd för inlärning och skolgång som han eller hon behöver. Utskottet framhåller att det är bra att förtydliga definitionen av stödbehovet för att trygga en tillräcklig tillgång till stöd.

Enligt yttrandena ska det neuropsykologiska perspektivet i anslutning till inlärningssvårigheter samt det psykologiska perspektivet i anslutning till psykisk hälsa beaktas bättre vid genomförandet av stödet i tre steg. Kulturutskottet betonar också vikten av att lära sig emotionella färdigheter och interaktionsfärdigheter när man vill minska mobbningen och de långvariga problem med fysisk och psykisk hälsa som den kan orsaka.

Gymnasielagen, som trädde i kraft 2019, ger den studerande rätt till specialundervisning. Många gymnasier erbjuder specialundervisning redan nu, men lagens förpliktelse träder i kraft den 1 augusti 2021. Sätten att ordna specialundervisning och behovet av specialundervisning varierar beroende på studerande och läroanstalt. Praxis inom specialundervisningen utifrån den nya läroplanen söker också sin form.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Enligt yttrandena förutsätter ett tillräckligt antal psykologer och kuratorer tilläggsansatningar på årsnivå. Samtidigt påpekas det att tidigt stöd återbetalar sig självt mångfaldigt. Dessutom anses det viktigt att den planerade bindande dimensioneringen av psykologer och kuratorer inom elevvården fastställs enligt behovet, inte enligt det disponibla beloppet.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att den eventuella kvoteringen av personalresurserna inom elev- och studerandevården per elevantal genomförs på lång sikt så att personalresurserna motsvarar det verkliga hjälpbehovet.

Lärarytelse

Kulturutskottet betonar att det är nödvändigt att utveckla grundutbildningen och fortbildningen för lärare för att alla elever ska ha lika möjligheter att få högkvalitativ undervisning av lärare på alla utbildningsnivåer. Lärarytelseforumet har inrättats för att utveckla lärarytelsen och det har våren 2019 fått en förlängd period som pågår till utgången av 2022. I utredningen från Nationella centret för utbildningsutvärdering (Karvi) konstateras det att Lärarytelseforumets verksamhet har gett resultat, och i rapporten framhålls att för att utveckla lärarytelsen behövs en permanent nationell struktur som kan ge beständighet i utvecklingsarbetet.

Kulturutskottet betonar att lärarna måste ha tillräckliga färdigheter att identifiera och stödja elever som behöver särskilt stöd, till exempel elever med olika inlärningssvårigheter, neuropsykologiska problem och mentala störningar. Även i sådana fall där svårigheterna har identifierats i samband med hälso- och sjukvård eller pedagogiska utredningar kan lärarna enligt erhållet yttrande sakna metoder baserade på evidensbaserad kunskap för att stödja dessa barn och unga i skolan. Utskottet föreslår 2 miljoner euro för fortbildning av lärare.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att man till utbildningen för klasslärare och ämneslärare fogar särskild pedagogik och kunskap om inlärningssvårigheter och neuropsykologiska svårigheter samt om utmaningar kring känsloliv och sociala svårigheter. Samarbetet mellan skolpsykologer och speciallärare bör också utökas ytterligare.

Utskottet betonar också behovet av att systematiskt utveckla förebyggandet av mobbning inom småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna. Mobbning har långvariga negativa effekter på barns och ungas utveckling, lärande och psykiska hälsa. Lärarna behöver utbildning för att bygga och upprätthålla trygga grupper samt för att stärka barns och ungas emotionella och interaktiva färdigheter samt för sexuell fostran och jämställdhetsfostran.

Effekterna av coronapandemin

Utifrån nationella undersökningar och utredningar kan man uppskatta att inlärningsunderskottet och antalet ensamstående barn och barn som upplever ångest har ökat under vårens undantagsförhållanden. Forskningsrön tyder på att familjernas förmåga att stödja barns och ungas lärande och välfärd varierar stort, och i en krissituation framhävs skillnaderna mellan familjerna. Föräldrarnas illabefinnande och problem med föräldraskapet påverkar också barns och ungas välbefinnande och stressnivåer. De negativa effekterna av distansstudier verkar ha koncentrerats till samma familjer och barn.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Enligt utredningarna passar distansundervisning bra för en del av eleverna och de upplevde att de lär sig bättre hemma än i skolan. Nästan hälften av eleverna i högstadiet och en tredjedel av eleverna i lågstadiet bedömde dock att de lärt sig mindre under distansundervisningen än vanligt och att stödet för lärande och skolgång enligt rektorer, lärare och föräldrar var sämre än normalt. Ungefär hälften av vårdnadshavarna upplevde att barnens skolgång under undantagsförhållandena och de anknytande undantagsarrangemangen har ökat deras stress. Det upplevdes som utmanande att samordna vårdnadshavarens skyldigheter och skolgång. I synnerhet vårdnadshavare till elever i årskurs 1—6 upplevde att omsorgen om barnens skolgång belastade dem. Nästan fyra av fem lågstadielevens och cirka hälften av högstadielevernas vårdnadshavare hade dagligen använt mer tid för att stödja barnets skolgång än i normala situationer.

Enligt undersökningen var det särskilda och intensifierade stödet litet under distansundervisningen. Enligt de föräldrar som besvarade enkäten fick upp till 44 procent av barnen inget särskilt eller intensifierat stöd under vårens distansundervisning. Dessutom minskade stödbeloppet för 18 procent av barnen jämfört med närundervisningen. Distansundervisning under coronapandemin belastade vardagen för familjer till barn som fick särskilt eller intensifierat stöd och minskade avsevärt föräldrarnas resurser. Upp till 65 procent av föräldrarna uppgav att de upplevde sina egna resurser som sämre eller klart sämre under distansundervisningen än tidigare. Eleverna befann sig i en ojämlik ställning beroende på stödbehovet och det stöd som vårdnadshavarna erbjöd.

Under läsåret 2020—2021 strävar man efter att inom ramen för det tilläggsanslag på 84 miljoner euro som riksdagen beviljar avhjälpa det kompetensunderskott som orsakas av vårens långa period med distansundervisning. Undervisnings- och kulturministeriet har i juli delat ut anslaget till småbarnspedagogik och förskoleundervisning och grundläggande utbildning som statligt specialunderstöd för att jämna ut verkningarna av de undantagsförhållanden som coronaviruset orsakar.

Statsunderstödet är avsett för att stödja barns och elevers utveckling, lärande och välbefinnande och för att utveckla en digital verksamhetskultur inom småbarnspedagogiken för att jämna ut verkningarna av de undantagsförhållanden som coronaviruset orsakar. Enligt uppskattning används mest understöd för att anställa personal inom småbarnspedagogiken, till exempel speciallärare, lärare, socionomer och assistenter samt för att utveckla personalens kompetens. När det gäller förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är de vanligaste användningsändamålen att anställa undervisningspersonal, till exempel speciallärare, resurslärare och skolgångsbiträden samt att stärka undervisningsresurserna, det vill säga att öka lärarnas extra timmar och öka stödundervisningen och fördelningstimmarna samt att utveckla personalens kompetens.

I yttranden till kulturutskottet har det hänvisats till den fortsatta coronapandemin och betonats att även om pandemin skulle fås under kontroll inom nästa år, undanröjer det inte behovet av intensifierad tilläggsundervisning och tilläggsstödundervisning och intensifierat stöd på olika utbildningsstadier. Kulturutskottet anser det vara nödvändigt att regeringen följer upp behovet av olika slags stöd på alla utbildningsnivåer på grund av pandemin och säkerställer den tilläggsfinansiering som behövs för detta under de kommande åren.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Kultur- och idrottssektorn

Coronakrisen synliggjorde den omfattande betydelsen av verksamhetsområdena för kultur och konst samt idrott och motion

Krisen till följd av coronaviruset har lyft fram omfattningen och betydelsen av konst och kultur samt den sociala dimensionen av idrott och motion. Coronapandemin som började våren 2020 har haft många betydande negativa konsekvenser för hela den kreativa sektorn och evenemangsindustrin. Främst till följd av begränsningarna i öppettiderna för sammankomster och lokaler blev branschens aktörer snabbt utan arbete. Inkomsterna från inträdesbiljetter och nästan alla internationella inkomster uteblev.

Utöver att läget försvåras för aktörerna inom branschen har situationen minskat människornas möjligheter att röra sig och ägna sig åt andra fritidsintressen samt att njuta av konst och kultur och upplevelser. Förutsättningarna för att utveckla sig själv och sörja för välfärden ändrades delvis och försvagades delvis i olika åldersgrupper.

Till exempel enligt undersökningar som gäller motion har begränsningsåtgärder i anslutning till coronapandemin minskat rörligheten hos en del av befolkningen mer än förr. De samhälleliga kostnaderna för att befolkningen motionerar för lite uppgår på årsnivå till uppskattningsvis över tre miljarder euro.

Under coronapandemin minskade barns och ungas rörlighet avsevärt i synnerhet under vardagar. Skillnaden mot läget för två år sedan uppgår som mest till tiotals procent. Förändringen verkar i synnerhet bero på att motionen under skoldagen och under skolresorna har minskat. Hos unga verkar pandemin ha ökat polariseringen i fråga om motion och idrott, det vill säga fördelningen bland de unga på motionsaktiva och lågrörliga personer. För unga som upplever begränsningar i funktionsförmågan minskade rörligheten mer allmänt än för andra. De unga upplevde att det vanligaste hindret för rörligheten var belastningen på skoluppgifterna till följd av distansstudier.

Bland personer i arbetsför ålder minskade arbetsresorna under pandemin. Den totala motionsmängden sjönk dock inte och kunde till och med öka. En del ersatte bristande motion under arbetsresor med annan motion. Idrottsformerna ändrades: man övergick från gruppmotion och träning i gym till exempelvis promenader och friluftsliv.

Under pandemin minskade rörligheten bland äldre mindre än beräknat under pandemin. Största delen av dem upprätthöll rörligheten, om inte annat. I synnerhet vardagsmotion, motion hemma och promenader ökade eller förblev på samma nivå.

De svårigheter som beror på coronasituationen under innevarande år, 2020, samt den fortsatta pandemin försvårar fortfarande verksamhetsmöjligheterna för hela konst-, kultur-, motions- och idrottssektorn. Utskottet anser det vara viktigt att detta beaktas i de ekonomiska satsningarna under de kommande åren och anser därför att det är nödvändigt att lyfta fram en lägesbedömning av branschen särskilt i fråga om innevarande år.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

De kreativa branschernas och evenemangsindustrins effekter når långt

De kreativa branscherna är viktiga som producenter av kunskap, kultur, glädje och upplevelser och som betydande sysselsättare, men de är också källor till ekonomisk tillväxt. Arbetsgruppen om de kreativa branschernas roll i att stärka ekonomin och sysselsättningen i Finland, tillsatt av tre ministerier (ANM, SHM och UKM), antecknade 2017 i sitt betänkande att det mervärde som de kreativa branscherna producerar samt andelen sysselsatta är större än till exempel inom elektronikindustrin, pappersindustrin eller gruvindustrin. Utskottet anser att de kreativa branschernas och evenemangsindustrins potential och verksamhetsmöjligheter bör granskas även i fortsättningen och i samarbete mellan olika förvaltningsområden. På detta sätt kan man beakta branschens behov ur olika synvinklar och även som helhet.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att det kring konst och kultur finns ett ekosystem där också konsumenternas pengar rör sig. Helheten sysselsätter förutom aktörerna inom branschen också exempelvis taxiförare, arbetstagare inom restaurangbranschen, och den tar in både yrkesutbildade personer och turister i Finland. Konst, kultur, underhållning och rekreation är service- och industrisektorer som redan nu har en betydande tillväxtpotential inom ekonomi och sysselsättning. Det är viktigt att det ovan nämnda verksamhetsområdets betydelse nu och i framtiden identifieras och att man tar de skador som coronan orsakar branschen på allvar och på ett lösningsorienterat sätt.

Enligt en branschundersökning som Åbo universitet gjort finns det exempelvis inom evenemangsindustrin i Finland uppskattningsvis cirka 3 200 företag och branschens totala värde före coronan var uppskattningsvis cirka 2,35 miljarder euro. Dessa uppskattningar baserar sig på uppgifterna för 2019. Enligt ett sakkunnigyttrande är det sammanlagda antalet arbetstagare som permitterats på grund av coronakrisen eller ensamföretagare som blivit utan arbete inom evenemangsindustrin upp till 9 000 personer.

Enligt sakkunnigyttrandet sjunker omsättningen år 2020 för nästan 90 procent av företagen inom evenemangsindustrin med över 50 procent jämfört med året innan, och över 60 procent av företagen kommer att gå betydligt på förlust.

Inom idrotten klarade sig största delen (80 %) av de föreningsbaserade idrottsföreningarna igenom coronabegränsningarna våren 2020 med ganska små problem. En femtedel av föreningarna drabbades dock av många eller ytterst många problem. Dessa föreningar förenades av en tung struktur av fasta kostnader, en snabb minskning av inkomstfinansieringen och avsaknaden av ekonomiska buffertar. Enligt sakkunnigyttrandet uppgick föreningarnas inkomstförluster (mars—maj 2020) till uppskattningsvis 76 miljoner euro (nettoförluster 47 miljoner euro). I aktiebolagsbaserade föreningar råkade man snabbt illa ut. Enligt en bedömning har föreningsbaserade föreningars verksamhet åter närmat sig normaltillståndet. Många föreningar i aktiebolagsform har problem också nu på hösten, eftersom inkomstbildningen baserar sig på publikintäkter och dessa har minskat på grund av restriktionerna.

I grenförbunden och andra idrottsorganisationer har coronakrisen påverkat i synnerhet elitidrotten, evenemangen, lägren och uppvisningarna samt tävlingsverksamheten. Inkomstbortfallet i organisationerna från mars till maj uppgick till uppskattningsvis 11,4 miljoner euro (nettoförluster

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

2,1 miljoner euro). Enligt en färsk utredning av olympiska kommittén (10/2020) uppgick de ekonomiska förlusterna för dess medlemsorganisationer under sommarmånaderna till cirka 9,2 miljoner euro (nettoförlust cirka 1,9 miljoner euro). Genom olika anpassningsåtgärder har man åstadkommit en minskning av kostnaderna och dessutom har till exempel en minskning av den internationella verksamheten medfört besparingar.

För att klara av de svårigheter som coronaläget medför behövs både snabb krishjälp och ett långsiktigt stimulanspaket, genom vilket de kreativa branscherna samt aktörerna inom motion och idrott kan komma på fötter igen. Man måste också se till att bibehålla de olika produktionsstöden, internationaliseringsstöden och produktionsincitamenten, som är mycket viktiga långsiktiga stödformer för ovannämnda sektorer.

Utskottet betonar vikten av att beredningen av projektet Creative Business Finland, som nämns i regeringsprogrammet, framskrider snabbt för att både finansieringsinstrumentet och nätverket av ekosystemtjänster ska kunna genomföras inom de kreativa branscherna.

Anslag för konst, kultur, idrottsverksamhet och ungdomsarbete i statsbudgeten för 2020

Allmänt. Enligt den ordinarie statsbudgeten för 2020 uppgår anslagen för konst och kultur till sammanlagt cirka 485 miljoner euro, anslagen för idrottsväsendet till cirka 166 miljoner euro och anslagen för ungdomsarbetet till cirka 80 miljoner euro. Anslagen för konst och kultur 2020 är cirka 8 procent större än anslagen för 2019, anslagen för idrottsväsendet fyra procent större och anslagen för ungdomsarbetet två procent större än anslagen för 2019.

Utskottet anser det motiverat att man har strävat efter att bekämpa de negativa effekter som coronavirussituationen har på det finländska samhället genom att stödja samhällets olika aktörer med tilläggsanslag som anvisats i statsbudgeten. När regeringen i mars 2020 konstaterade att Finland befinner sig under undantagsförhållanden på grund av coronavirussituationen och beredskapslagen togs i bruk, beslutade regeringen att utgiftsramen för statsfinanserna inte begränsar året 2020. Regeringen lämnade den 29 oktober 2020 sin sjunde tilläggsbudgetproposition till riksdagen. År 2021 återgår man till att följa utgiftsramen för statsfinanserna, men eftersom coronavirussituationen även efter det att undantagsförhållandena och giltigheten för beredskapslagen upphört fortsatt har varit svår, är vissa undantag som hänför sig till coronavirussituationen fortfarande i bruk år 2021: de direkta kostnaderna som hänför sig till hälsosäkerheten täcks till fullt belopp som utgifter utanför ramen, vartill det på grund av det osäkra läget reserveras ytterligare 500 miljoner euro för 2021 för sådana utgifter av engångskaraktär och finanspolitiskt obligatoriska utgifter som coronavirussituationen föranleder. Om det föranleds mindre av ovannämnda utgifter än vad som reserverats i ramen, används skillnaden inte till att öka de övriga utgifterna.

För att minska de negativa effekterna av coronavirussituationen har man i två tilläggsbudgetar ökat anslagen för kultur, idrott och ungdomsarbete inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde med sammanlagt cirka 108 miljoner euro. I den sjunde tilläggsbudgetpropositionen föreslås dessutom ett tilläggsanslag på sammanlagt cirka 30 miljoner euro för kultursektorn. En del av aktörerna inom kultur och konst har haft möjlighet att ansöka om understöd också av tilläggsanslag som anvisats under arbets- och näringsministeriets huvudtitel.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Utskottet anser att de ekonomiska satsningar som gjorts är motiverade och ser det som viktigt att se till att anslagen riktas på ett ändamålsenligt sätt så att man med hjälp av dem kan stödja aktörerna inom branschen så heltäckande som möjligt.

Allokering av stöd. På grund av coronan är konstnärers och kulturinstitutioners verksamhet fortfarande svår: verksamheten är mindre än normalt, stora evenemang ordnas inte och människor aktar sig för att delta i olika evenemang. Coronabegränsningarna minskar avsevärt möjligheterna att få biljettinkomster. Förlusterna som detta orsakar leder till att verksamheter inte kan genomföras.

Utskottet konstaterar att det ekonomiska stöd som reserverats i tilläggsbudgetarna för att övervinna de svårigheter som beror på coronan har varit en viktig insats för branschen. Centret för konstfrämjande har delat ut coronastipendier till enskilda konstnärer och andra yrkespersoner inom branschen. För att avhjälpa de problem som förorsakas av coronan har undervisnings- och kulturministeriet delat ut finansiering till sammanslutningar inom konst- och kultursektorn.

Enligt ett sakkunnigyttrande till utskottet har ett problem med att rikta coronastödet varit möjligheten för en firma att få samfundsunderstöd av undervisnings- och kulturministeriet. Enligt sakkunnigyttrandet beviljar undervisnings- och kulturministeriet inte firmor sammanslutningsunderstöd på grund av att en firma inte är en självständig juridisk person. Coronastipendierna för Centret för konstfrämjande har för sin del varit arbetsstipendier som inte har kunnat delas ut till firmor.

Enligt sakkunnigyttrandet har det inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde varit möjligt att få coronastöd för en företagare på heltid oberoende av verksamhetens juridiska form och finansieringssätt. Närings-, trafik- och miljöcentralerna har kunnat dela ut coronarelaterat utvecklingsunderstöd till firmor, och kommunerna har kunnat dela ut stöd till ensamföretagare (firma), om ensamföretagaren har ansetts ha förutsättningar för lönsam affärsverksamhet.

Ett problem som togs upp vid sakkunnighörandet var också att de stöd som Business Finland och närings-, trafik- och miljöcentralerna beviljat för utvecklande av affärsverksamheten delvis hotas av återkrav i en situation där evenemangsaffärsverksamhet ännu inte har kunnat inledas och villkoren för den beviljade finansieringen därmed inte kan uppfyllas. De befintliga stödformerna når inte företag inom evenemangssektorn tillräckligt och täcker inte stora förluster under en så här lång tid. De stöd som undervisnings- och kulturministeriet delar ut har riktats till evenemangsarrangörer. När läget inom branschen är osäkert och instabilt går stöden inte vidare till underleverantörsledet, eftersom de stannar hos evenemangsarrangören i väntan på att användningsmöjligheterna öppnas.

En brist med det statliga stödet, som i sig är värt att understöda och som har svarat på problemen under coronatiden, har också varit att till exempel det kostnadsstöd som skapades i våras innehöll vissa kriterier som gjorde det omöjligt för musik- och evenemangsbranschen att få stöd. Problemet var bland annat att man inte alls kunde få stöd för sommarsäsongen. Stöd kan fås endast i april-maj och dessutom bedömdes stödbehovet endast enligt situationen i april-maj. Även om sommaren var en katastrof inom kultursektorn kunde kostnadsstöd inte betalas på grundval av den, eftersom kriterierna endast gällde förluster i april och maj.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Utskottet understöder starkt det coronastöd som riktas till konst-, kultur-, motions- och idrottssektorerna och betonar att den anvisade stödfinansieringen är tillräcklig och att den riktas rättvist och jämlikt. Det är viktigt att man tar hänsyn till de många olika verksamhets- och organisationsformerna inom sektorn. Grunderna för beviljande av stöd ska vara tydliga och så enhetliga som möjligt. Det är viktigt att det ges tydliga anvisningar om förutsättningarna för att få finansiering redan i ansökningskedet.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid Europaparlamentets resolution om EU:s återhämtningspaket, som antogs i september 2020 och som tar ställning till den kulturella återhämtningen för kultursektorns del. Europaparlamentet uppmanar kommissionen och medlemsländerna att reservera minst 2 procent av faciliteten för återhämtning och resiliens för att stimulera kultursektorn. Utskottet anser det vara viktigt att Finland i enlighet med det som nämnts ovan riktar finansiering från faciliteten för återhämtning och resiliens på bred front till stimulans inom kultursektorn.

Konstnärers och idrottsutövares försörjning

Pandemin har också lyft fram en smärtpunkt för primärproduktionen inom konst och kultur: Konstnärernas arbete består av flera olika uppgifter och utkomsten består av arvoden, företagarinkomster, stipendier och/eller upphovsrättsinkomster, av vilka inget ensamt för sig ger tillräcklig utkomst. Utskottet upprepar sin ståndpunkt i sitt tidigare utlåtande om statsbudgeten (RP 29/2019 rd — SRV 3/2019 rd) att det är viktigt att satsar tillräckligt på primärproduktionen av konst, alltså på att möjliggöra konstnärernas arbete. Detta förutsätter att konstnärernas inkomster, såsom lön och stipendier, samt den sociala tryggheten som helhet granskas och utvecklas så att konstnärerna garanteras lika möjligheter att koncentrera sig på att utföra sitt samhällsfulla och lönsamma arbete. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att situationen vid bestämmandet av den sociala tryggheten för professionella idrottsutövare är likadan som för konstnärer.

Få konstnärer tjänar in lön, utkomstskydd för arbetslösa och normala löntagarförmåner, såsom inkomstrelaterat utkomstskydd för arbetslösa och pensionstillväxt för det, företagshälsovård eller vuxenutbildningsstöd. I detta sammanhang bör det också noteras att statens konstnärsstipendier inte medför full social trygghet för dem som får dem. Också för idrottsutövare brister det allvarligt i den sociala tryggheten. Exempelvis stipendieidrottsutövare har inte lagstadgat pensionskydd och professionella idrottsutövare har inte ens i löneförhållande rätt till inkomstrelaterat utkomstskydd för arbetslösa.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid försöket med utställningsarvode, som har förbättrat bildkonstnärernas ekonomiska ställning och även i övrigt betraktats som lyckat. Med hänvisning till rekommendationen i utvärderingsrapporten om den (#TaideMaksaa: Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:19) förordar utskottet att försöket görs permanent och anser att det är absolut nödvändigt att tillräcklig finansiering anvisas för beredningen av försöket år 2021. ***(Utskottets förslag till uttalande 1)***

Utskottet har tidigare i olika sammanhang (exempelvis KuUU 3/2019 rd) uttryckt sin oro över konstnärernas blygsamma inkomstbildning och behovet av att utveckla konstnärernas pensionskydd. Utskottet betonar genom att förnya det som sagts ovan att antalet konstnäerspensioner bör ökas. ***(Utskottets förslag till uttalande 2)***

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

På grund av att deras ställning på arbetsmarknaden avviker från löntagarnas, faller konstnärer och idrottsutövare lätt utanför den sociala tryggheten. Det är till exempel svårt att beräkna arbetsvillkoret för konstnärer i gränsområdet mellan ströjobb och stipendier. Efter en period med konstnärsstipendium betraktas en konstnär lätt som företagare som sysselsätts i eget arbete, även om han eller hon inte skulle ha firma eller inkomster. Rätt till arbetsmarknadsstöd anses inte föreligga exempelvis på grund av sysselsättning i eget arbete. Definitionen av sysselsättning i eget arbete är ofta problematisk; enligt den information som utskottet fått har det ansetts vara fråga om till exempel en konstnär som upprätthåller sina egna webbplatser, en musiker som övar eller en idrottare som tränar.

Utskottet betonar att missförhållandena i den sociala tryggheten för professionella idrottsutövare och konstnärer bör avhjälpas så snart som möjligt. *(Utskottets förslag till uttalande 3)*

Utskottet uttrycker i detta sammanhang sin oro över att arbetslöshetsdagpenningen för upphovsmän inom den kreativa branschen kan minskas på basis av upphovsrättsersättningen. De användningsersättningar som upphovsrättsorganisationerna tar ut tillfaller upphovsmannen retroaktivt och efter en lång tid. Därför kan de också tillfalla en upphovsman som blivit arbetslös och vars övriga inkomster har minskat dramatiskt. Det är inte fråga om lön för arbete utan om ersättning för användning av verk som betalas retroaktivt. Likväl behandlas de redovisningar som fåtts av upphovsrättsorganisationerna vid jämkning av arbetslöshetsförmånen på samma sätt som lönen för arbete som utförts under arbetslöshetstiden. De kan i värsta fall skära ned arbetslöshetsersättningen helt och hållet.

Utskottet betonar att det ovan nämnda missförhållandet bör avhjälpas så snart som möjligt så att upphovsrättsersättningar för användning av ett verk eller en föreställning som gjorts före arbetslösheten lämnas obeaktade vid jämkningen av arbetslöshetsförmånen. *(Utskottets förslag till uttalande 3)*

Anslag för konst och kultur, idrottsverksamhet och ungdomsarbete i förslaget till statsbudget för 2021

I budgetpropositionen för 2021 uppgår anslagen för konst och kultur till sammanlagt cirka 576 miljoner euro, anslagen för idrottsväsendet till cirka 157 miljoner euro och anslagen för ungdomsarbetet till cirka 76 miljoner euro. Utskottet välkomnar att det i budgeten föreslås flera satsningar på att stödja och främja befolkningens välfärd och förutsättningarna för verksamheten. I sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2020 (RP 29/2019 rd — KuUU 3/2019 rd) fäste utskottet särskild uppmärksamhet vid bland annat konstens, kulturens och idrottens effekter på välbefinnandet och betonade vikten av att satsa på dem ytterligare.

Utöver det som konstateras ovan i detta utlåtande om de viktigaste anslagsökningarna fäster utskottet uppmärksamhet vid vissa tilläggsanslag för 2021.

I budgetpropositionen har man beaktat reformen av finansieringssystemet för utövande konst. För genomförandet av reformen i sin helhet anvisas i slutet av ramperioden ett tilläggsanslag på 12 miljoner euro jämfört med 2019. Utskottet betonar behovet av tilläggsanslag för genomförandet av statsandelsreformen för utövande konst.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

För omkostnaderna för ämbetsverken inom konst- och kulturbranschen (Museiverket, Centret för konstfrämjande, Nationella audiovisuella institutet, Biblioteket för synskadade och förvaltningsnämnden för Sveaborg) föreslås för nästa år sammanlagt 41,5 miljoner euro, vilket motsvarar nivån år 2020. Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (RP 98/2020 rd — KuUU 10/2020 rd) och fäster uppmärksamhet vid tryggandet av verksamhetsmöjligheterna för Nationella audiovisuella institutet. Det är viktigt att se till att det har förutsättningar att fördela sin verksamhet så att den kan sköta alla sina uppgifter.

Utskottet ser positivt på att anslaget för kompensationen för privatkopiering förblir 11 miljoner euro år 2021. Däremot är 2022 års nivå fortfarande öppen. Det är viktigt att se till att eventuella förseningar i reformen av kompensationssystemet inte blir till nackdel för rättsinnehavarna.

Den kommunala ekonomin

Utskottet betonar vikten av att trygga den kommunala ekonomin i statens olika åtgärder i vidare bemärkelse och lyfter nedan fram den kommunala ekonomins betydelse särskilt inom kultur och idrott.

Kommunerna har en betydande roll i ekosystemet för konst och kultur. Där fungerar kommunerna förutom som anordnare och finansörer av funktioner också på många sätt som möjliggörare genom att skapa förutsättningar för aktörerna inom branschen till exempel genom att ordna behövliga lokaler och evenemang.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att kommunernas ekonomiska situation påverkar verksamhetsmöjligheterna för kultur och konst samt idrott och motion. Genom att trygga kommunernas ekonomiska förutsättningar ser man till att kommunerna utöver sina lagstadgade verksamhetskyldigheter kan vara med och sörja för verksamhetsförutsättningarna för konst och kultur samt idrott och motion. Dessa är viktiga faktorer också när det gäller att upprätthålla och främja kommunens livskraft. Konsekvenserna kan också granskas omvänt: kommunernas ekonomiska situation påverkas också av hur ovan nämnda verksamhetsområden klarar av coronakrisen.

Enligt ett sakkunnigutlåtande som utskottet fått har företag inom evenemangsindustrin registrerats i 306 kommuner. Bland annat på grund av bristen på kultur- och idrottsevenemang uteblir deras direkta och indirekta ekonomiska konsekvenser och sysselsättningseffekter för andra branscher. Detta inverkar på kommunernas skatteinkomster och arbetslöshetsgrad. Evenemangsbranschen har också betydelse för sysselsättning av unga, inklusive sommarjobb och möjligheter att arbeta vid sidan av studierna.

Kommunernas viktigaste idrottstjänster var i våras i huvudsak avbrutna eller stängda, med undantag för friluftsområden. Enligt ett sakkunnigyttrande uppgick de inkomstbortfall som coronabegränsningarna orsakade i fråga om idrottstjänsterna i kommunerna i Fastlandsfinland från mars till maj 2020 till uppskattningsvis 22—23 miljoner euro (nettoförlusten kan inte uppskattas). De mest betydande konsekvenserna av coronan för kommunernas idrottstjänster kommer sannolikt att fås fram först senare.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Med hänvisning till ett sakkunnigyttrande konstaterar utskottet att största delen av den finansiering som kommunerna beviljar för konst och kultur riktas till de institutioner som får statsandel. Den stödstruktur för konst och kultur som härstammar från 1960—70-talet bidrar i sig till att konstnärerna koncentreras till huvudstadsregionen. I synnerhet yngre utbildade konstnärer stannar i huvudstadsregionen eller flyttar dit, eftersom där erbjuds bättre förutsättningar för verksamheten.

Alla kommuner har inte ekonomiska möjligheter att satsa på att utveckla mångfalden inom olika konstområden och nya plattformar. Statsandelen anknyter i praktiken till enskilda organisationer, vilket innebär att det kanske inte är så lätt att hitta nya lösningsalternativ. Situationen håller på att leda till att statsandelsanstalterna lätt utarmas och att inga andra lösningsmodeller uppfattas.

Utskottet betonar att staten i sina kommande avgöranden som gäller kommunerna ska se till att varje kommun har faktiska möjligheter att främja kommuninvånarnas välfärd och kommunens livskraft.

Intäktsföring av avkastningen från penningspelsverksamheten

Avkastningen av och avkastningsprognoserna för penningspelsverksamheten har sjunkit i år och sjunker också nästa år. Att avkastningen av penningspel har minskat beror bland annat på att Veikkaus Ab:s marknadsställning har försämrats, av åtgärder som syftar till att bekämpa spelskador (bl.a. obligatorisk autentisering och en betydande minskning av antalet spelautomater) samt av att spelautomater och spelsalar har stängts på grund av coronavirusepidemin.

Med hänvisning till sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2020 upprepar utskottet sin allvarliga oro i frågan.

På grund av att Veikkaus Ab:s avkastningsprognos sjunkit föreslås det i den sjunde tilläggsbudgetpropositionen för innevarande år att minskningen av avkastningen av penningspelsverksamheten ska kompenseras för undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde med budgetmedel till ett belopp av sammanlagt 175,7 miljoner euro år 2020. Det föreslås att 34,2 miljoner euro av kompensationen riktas till vetenskap, 75,16 miljoner euro till främjande av konst och kultur, 48,8 miljoner euro till främjande av idrott och fysisk fostran samt 17,6 miljoner euro till främjande av ungdomsarbete.

För 2021 föreslås det att minskningen av intäktsföringen av avkastningen av penningspelsverksamheten i budgetpropositionen ska kompenseras till fullt belopp till förmånstagarna. Intäktsföringen av avkastningen av penningspelsverksamhet beräknas de kommande åren vara lägre än för närvarande. Kompensationen ska fortgå efter 2021, men i fortsättningen kommer det inte att vara möjligt att kompensera för den minskade intäktsföringen till fullt belopp med budgetmedel.

Utskottet stöder helhjärtat den fulla kompensationen enligt den ovan nämnda tilläggsbudgetpropositionen och för 2021, men fäster stor vikt vid tiden efter nästa år (2021): utöver full kompensation är det nödvändigt att hitta lösningar för att trygga kontinuiteten i den allmännyttiga verksamhet som möjliggörs med hjälp av avkastningen av penningspel.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

För att trygga statsunderstöden till allmännyttiga aktörer även efter nästa år bör man finna en hållbar, gemensam och jämlik långsiktig lösning i samarbete mellan de ansvariga ministerierna och de centrala aktörerna. Med avkastningen av penningspel har man finansierat synnerligen behövlig samhällelig verksamhet för att främja vetenskap, konst, idrott, ungdom samt hälsa och välfärd. Organisationernas och andra aktörers gedigna kompetens och samarbetets styrka tillför vårt samhälle mervärde. Att utelämna dem skulle vara en enorm förlust.

Enligt en anteckning i protokollet från regeringens överläggningar om budgetpropositionen för 2021 ska projektet för revidering av lotterilagen utan dröjsmål föras vidare i enlighet med regeringsprogrammet och för att säkerställa ett kanaliserbart system med ensamrätt. Målet är att propositionen lämnas till riksdagen senast i juni 2021.

Utskottet anser det vara viktigt att revideringen av lotterilagen framskrider inom utsatt tid. Syftet med revideringen av lagen är att i enlighet med regeringsprogrammet utreda behoven att revidera lotterilagen särskilt för att ytterligare effektivisera förebyggandet och minskningen av de skadeverkningar som penningspel ger upphov till. Projektet syftar dessutom till att utreda lagstiftningsmässiga metoder för att stödja Veikkaus Ab:s verksamhetsförutsättningar för att stärka ett kanaliserbart system med ensamrätt.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att moment 29.01.02 (Utbildningsstyrelsens omkostnader) ökas med 500 000 euro för att slutföra läskunnighetsstrategin och genomföra ett program för läsfärdighet på permanent basis,

att moment 29.01.02 (Utbildningsstyrelsens omkostnader) ökas med 2 miljoner euro för att utveckla fortbildningen för lärare och säkerställa tillgången till fortbildning,

att finansutskottet säkerställer ett tillräckligt anslag under moment 29.01.02 (Utbildningsstyrelsens omkostnader) för betalning av kopierings- och andra ersättningar för nyttjanderätt som grundar sig på upphovsrättslagen (404/1961) samt utgifter för informations- och utredningsverksamhet som gäller kopiering, upptagning och nyttjanderätt så att det även omfattar anskaffning av visningsrättigheter för filmer som behövs för skolundervisningen,

att moment 29.80.30 (Statsunderstöd för verksamhet vid allmänna bibliotek) ökas med 2 miljoner euro för utveckling och upprätthållande av ett gemensamt eBibliotek för de allmänna biblioteken,

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan och

att finansutskottet föreslår att riksdagen godkänner 3 uttalanden (Utskottets förslag till uttalanden).

Utlåtande KuUU 11/2020 rd

Utskottets förslag till uttalanden

- 1 *Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att bereda en permanent modell för systemet med utställningsarvode för bildkonstnärer så att modellen kan tas i bruk vid ingången av 2022.*
- 2 *Riksdagen förutsätter att regeringen för att avhjälpa konstnärernas bristfälliga pensionskydd vidtar åtgärder i syfte att öka antalet extra konstnärspensioner så snart som möjligt.*
- 3 *Riksdagen förutsätter att regeringen så snabbt som möjligt vidtar behövliga lagstiftningsåtgärder för att förbättra utkomstskyddet för arbetslösa, pensionerna och den övriga sociala tryggheten för professionella konstnärer och professionella idrottsutövare, inklusive att upphovsrättsersättningar för ett verk eller en föreställning som gjorts före arbetslösheten inte beaktas vid jämkningen av arbetslöshetsförmånen så att den motsvarar den sociala tryggheten för andra löntagare.*

Helsingfors 12.11.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Marko Asell sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Noora Koponen gröna
medlem Ari Koponen saf
medlem Mikko Ollikainen sv
ersättare Ritva Elomaa saf
ersättare Mia Laiho saml
ersättare Sari Tanus kd
ersättare Sinuhe Wallinheimo saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd
Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att utslagning och avbruten skolgång utgör allvarliga hot mot individen själv och även mot hela samhället. Regeringens proposition om att utvidga läroplikten till 18 år och göra utbildningen på andra stadiet avgiftsfri är ett mycket dyrt projekt som inte ens enligt experterna förebygger ovannämnda fenomen. Sannfinländarna understöder inte genomförandet av reformen.

Det finns missförhållanden i utbildningen på andra stadiet som man snabbt måste ingripa i. Tilläggsfinansieringen är inte den enda lösningen, utan hela systemet behöver ses över. Regeringens mål att utvidga lärandet till andra stadiet löser inga problem.

Det är viktigt att satsa på åtgärder mot problemen hos de ungdomar som inte söker sig till andra stadiet eller avbryter studierna. Problemen för dem som blir utan examen på andra stadiet uppstår inte vid tröskeln till examen på andra stadiet, utan under årens lopp under läropliktsåldern.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.11.2020

Ritva Elomaa saf
Kaisa Juuso saf
Ari Koponen saf

Utlåtande KuUU 11/2020 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Allmänt om budgetförslaget

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till statsbudget för 2021 innehåller viktiga satsningar på kompetens och utbildning. I en situation där det är möjligt att göra tilläggsatsningar ska de riktas till bildning och kompetens.

Coronaepidemin har i betydande grad påverkat undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. På våren fick eleverna och studerandena distansundervisning. Fritidsaktiviteter för barn och unga begränsades. Kultur- och idrottsbranschen har befunnit sig i en ytterst svår situation med anvisningar om evenemang som ständigt justeras. Återhämtningen efter coronan kräver stöd också i nästa års budget.

Finansutskottet bör därför bedöma på vilket sätt regeringens tillägg kan omfördelas för att trygga en god kvalitet på tjänster inom pedagogik och undervisning 2021. I synnerhet bör utskottet granska regeringens permanenta utgiftsökningar, såsom omfördelningen av de anslag som reserverats för utvidgning av läroplikten.

Stärkande av grundläggande färdigheter

Varje år går hela 6 000 ungdomar ut grundskolan utan att ha tillräckliga skriftliga och matematiska färdigheter. Varje år riskerar tusentals ungdomar att marginaliseras i vårt samhället. Också den långa positiva utvecklingen i våra inlärningsresultat har stannat upp, och alla skolelever hänger inte med.

Regeringen föreslår att läroplikten utvidgas till 18 år och att det avgiftsfria andra stadiet genomförs till utgången av det kalenderår då den studerande fyller 20 år. Enligt den modell som regeringen föreslog riktades anslagen inte till att stärka kompetensen, styrningen och utbildningens kvalitet. Nästan alla tilläggsresurser går till avgiftsfria skolböcker och skoltransporter.

Vid utfrågningen av sakkunniga lyftes det fram att förlängd läropliktsålder inte är ett effektivt sätt att åtgärda utslagning och skolavhopp bland barn och unga. Vi behöver däremot stöd i rätt tid och satsningar på tidiga år och grundskolan. Förlängningen av läropliktsåldern är en mekanisk åtgärd som inte i sig säkerställer att de studerande under utbildningen uppnår tillräcklig kompetens för en senare utbildningsväg samt för arbetslivet.

Det skulle ge mer resultat att satsa på just de ungdomar som behöver särskilt stöd. Trygga tillräckligt individuella skolvägar ända från grundskolan. Det anslag som reserverats för utvidgning av läroplikten måste riktas till åtgärder som stöder stärkandet av barns och ungas kompetens och handledning.

Utlåtande KuUU 11/2020 rd
Avvikande mening 2

Grundskolan ska garantera var och en tillräckliga kunskaper och färdigheter för en senare studieväg. Fokus måste sättas på att säkerställa kompetensen. God läs-, skriv- och räkneförmåga måste förvärvas på grundstadiet, eftersom starka grundläggande färdigheter är en förutsättning för att fortsätta med studierna och för att klara sig i livet.

Betydelsen av tidigt stöd

De tidiga åren är en effektiv period i vår utbildning. Vi behöver åtgärder som stärker lika möjligheter till lärande för alla genast i början av skolgången. Senare är det svårt att rätta till det som man inte har lärt sig i den tidiga barndomen och de första åren i grundskolan.

Genom att satsa på småbarnspedagogisk verksamhet, förskola och de första stegen i grundskolan kan vi säkerställa att alla barn får en starkare, mer motiverande och jämlikare skolgång. Regeringens tidsbegränsade tvååriga försök med förskoleundervisning bör genomföras permanent.

Regeringens satsningar bör inriktas på att förbättra kvaliteten på småbarnspedagogiken. Tyvärr är de anslag som regeringen nu föreslår för programmet för kvalitet och jämställdhet inom småbarnspedagogiken tidsbundna. Det finns en verklig orsak till oro om man med tidsbundna medel skapar permanenta verksamhetsmodeller, såsom en modell för tidigt stöd. Finansutskottet bör därför bedöma hur regeringens periodiska satsningar lämpar sig för verksamhetsmodeller som är avsedda att vara bestående.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.11.2020

Paula Risikko saml
Sinuhe Wallinheimo saml
Mia Laiho saml
Sari Tanus kd